

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Володимир МАЦКО

адвокат

м. Одеса, Україна

Визнання цифрових речей об'єктами цивільних прав забезпечує інтеграцію криптовалют у цивільний оборот із поширенням загальних принципів власності та захисту майнових прав (ст.ст. 319-321 ЦК)¹. Водночас відповідно до ст. 192 Цивільного кодексу України² єдиним законним платіжним засобом є гривня, що виключає визнання криптовалют грошима та зумовлює її кваліфікацію як особливого виду майна.

Отже, поєднання положень статей 179¹ та 192 Цивільного кодексу України³ відображає системний підхід, за якого криптовалюта визнається об'єктом цивільних прав як цифрове благо, але не набуває статусу офіційного платіжного засобу, що забезпечує її інтеграцію у цивільний оборот із збереженням стабільності грошової системи.

Досліджуючи розвиток правового регулювання обігу криптовалют в Україні, слід зазначити, що у 2017 р. у Верховній Раді України розглядалися проект Закону України «Про обіг криптовалют» 2017 р.⁴ та альтернативний проект Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні»⁵, які зазнали обґрунтованої критики через неповне врегулювання ключових питань, зокрема оподаткування, термінологічні неточності та ігнорування позицій практиків⁶.

¹ Цивільний кодекс України № 435-IV. (2003, 16 січня). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

² Цивільний кодекс України № 435-IV. (2003, 16 січня). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

³ Цивільний кодекс України № 435-IV. (2003, 16 січня). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

⁴ Про обіг криптовалют в Україні: проект Закону України № 7183. (2017, 6 жовтня). Верховна Рада України. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684

⁵ Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: проект Закону України № 7183-1. (2017, 10 жовтня). Верховна Рада України. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710

⁶ Ворон, Д. М., Жигальов, І. Г., & Ткачов, В. С. (2021). Правове регулювання криптовалют в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*, (11), 390–392. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/98>

Згідно з Висновками Головного науково-експертного управління, перший законопроект характеризувався відсутністю належного аналізу ризиків, недосконалим понятійним апаратом, неврегульованістю статусу криптобірж і фрагментарністю норм⁷, тоді як альтернативний проект мав концептуальні недоліки, зокрема необґрунтованість окремого законодавчого підходу, непослідовність у визначенні криптовалюти як фінансового активу, нечіткість положень та економічно сумнівні стимули⁸.

У результаті Головне науково-експертне управління дійшло висновку про передчасність прийняття зазначених законопроектів у запропонованій редакції та наголосило на необхідності їх суттєвого концептуального і техніко-юридичного доопрацювання, а також забезпечення системної узгодженості з чинними нормативно-правовими актами України⁹.

Ключовим етапом розвитку правового регулювання обігу криптовалюти в Україні стало ухвалення Закону України «Про віртуальні активи» 2022 р.¹⁰, який уперше комплексно визначає правові засади функціонування віртуальних активів і закріплює їх статус як об'єктів цивільних прав. Попри те, що закон ще не набрав чинності через відсутність податкового забезпечення, він формує основу правового режиму криптоактивів¹¹.

Закон чітко визначає, що віртуальний актив є нематеріальним благом, яке існує виключно в електронній формі, має майнову цінність і виражене сукупністю даних в електронному середовищі, а також може підтверджувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти

⁷ Головне науково-експертне управління. (2017, 6 жовтня). *Висновок Головного науково-експертного управління до проекту Закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183*. Верховна Рада України. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684

⁸ Головне науково-експертне управління. (2017, 10 жовтня). *Висновок Головного науково-експертного управління до проекту Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1*. Верховна Рада України. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710

⁹ Головне науково-експертне управління. (2017, 6 жовтня). *Висновок Головного науково-експертного управління до проекту Закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183*. Верховна Рада України. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684; Головне науково-експертне управління. (2017, 10 жовтня). *Висновок Головного науково-експертного управління до проекту Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1*. Верховна Рада України. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710

¹⁰ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

¹¹ Фещук, В. В., & Нікончук, А. М. (2025). Правове регулювання обігу криптовалюти в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Наука і техніка*, 5(46), 227–236. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-5\(46\)-227-236](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-5(46)-227-236)

цивільних прав¹². Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів (ст. 1 Закону)¹³, що гарантує його функціонування в цивільному та економічному обігу. Це положення формалізує криптовалюту як об'єкти цивільного обороту, інтегруючи їх у загальні принципи володіння, користування і розпорядження майном.

Особливо важлива регламентація обігу та правочинів із віртуальними активами (ст.ст. 5-12 Закону)¹⁴, яка визначає етапи їх створення, введення та виведення з обороту, а також укладення правочинів. Це забезпечує прозорість ринку, чіткі правила цивільних правочинів і захист прав учасників, що особливо важливо через децентралізовану й нематеріальну природу криптовалют.

Закон встановлює принципи взаємовідносин між власниками та учасниками ринку, визначає використання цифрових активів для підтвердження майнових прав і їх місце в системі цивільних правовідносин (ст.ст. 1, 5, 6 Закону)¹⁵, що дозволяє інтегрувати криптовалюту у цивільно-правову систему України та застосовувати до них загальні положення про речі й майно.

Закон України «Про віртуальні активи» 2022 р.¹⁶ закріплює віртуальні активи як об'єкти цивільних прав і формує цілісну модель державного регулювання ринку, визначаючи правовий статус учасників, засади нагляду та повноваження уповноважених органів (ст.ст. 9-23 Закону)¹⁷. Державне регулювання здійснюють Національний банк України для забезпечення валютними цінностями активів та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку для активів із ознаками фінансових інструментів (ст.ст. 16-17 Закону)¹⁸, при цьому передбачено їх взаємодію і координацію (ст. 20 Закону)¹⁹.

¹² Марченко, В., & Домбровська, А. (2023). Деякі аспекти правового врегулювання обігу криптовалют в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 80(1), 203–210. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.30>

¹³ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

¹⁴ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

¹⁵ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

¹⁶ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

¹⁷ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

¹⁸ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

¹⁹ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

Закон встановлює компетенцію органів у формуванні державної політики, контролі за постачальниками послуг, веденні реєстрів, встановленні обов'язкових стандартів та застосуванні заходів впливу, забезпечуючи комплексне регулювання ринку, яке поєднує фінансові та інноваційні аспекти, стимулює розвиток сектору та мінімізує ризики для фінансової стабільності і прав споживачів.

Розроблення Закону України «Про віртуальні активи» 2022 р.²⁰ стало важливим кроком у визнанні криптовалюти, хоча прямого визначення «криптовалюти» закон не містить і використовує ширше поняття «віртуальні активи». Вони розглядаються як нематеріальне благо з цифровою формою та майновою цінністю, до категорії можуть належати криптовалюти, NFT та інші цінні цифрові дані.

²⁰ Про віртуальні активи № 2074-IX: Закон України. (2022, 17 лютого). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>